

Proeftuin 2019

Zoektocht naar een duurzame samenleving

Podium Circulair onderzoekt hoe kunst, ecologie en economie in Noord-Brabant effectief kunnen samenwerken aan de ontwikkeling van een circulaire samenleving. We onderzoeken hoe wij het Brabantse cultuursysteem duurzaam kunnen versterken en hoe kunstenaars zichtbare en impactvolle bijdragen aan concrete projecten kunnen leveren en zo bijdragen aan de realisatie van een circulaire samenleving.

ONZE MISSIE

Podium Circulair wil de rol van kunstenaars in de opbouw van een circulaire samenleving versterken. Het streven naar een circulaire samenleving vraagt om een ware cultuuromslag. Kunstenaars kunnen die versnellen door hun creativiteit in te zetten en zo hun maatschappelijke positie en inkomen verbeteren. We willen een actief, lerend netwerk realiseren waarin kennis en ervaringen worden uitgewisseld en de resultaten worden gedeeld met het publiek. Daarbij kiezen we voor verbinden, denken door te doen, positieve ervaringen laten zien, sturen op impact. We willen uitdagen, inspireren, zoeken, verbeelden, de ruimte opzoeken. Geen regels vooraf, maatwerk leveren, niet-moeten, scheppen. Met als uitkomst veelsoortige presentaties die hun eigen functie hebben in de netwerken van de makers en die door Podium Circulair worden samengebracht in een programma waar professionals en publiek elkaar ontmoeten.

1.   Introductie

Kunst beïnvloedt de ontwikkelingen in de maatschappij. Theatermakers, musici, schrijvers en beeldende kunstenaars zijn aanjagers van nieuwe ideeën. In hun artistieke uitingen gaan zij verder dan politici of ondernemers, geven zij de aanzet tot innovaties. De samenleving staat nu voor de uitdagingen van duurzame ontwikkeling. Ook hier heeft kunst een rol te vervullen. Kunnen we die rol structureel en substantieel maken? Kunnen we hierin groeien, excellent worden, van elkaar leren en werken aan impact?

We gaan er hiervan uit dat de noodzaak tot de ontwikkeling van een circulaire samenleving en de uitdagingen die daaruit voortvloeien voldoende bekend zijn. We hebben gezien dat er in de kunstsector in Noord-Brabant ambitie is om daaraan bij te dragen. We zien ook dat bedrijven en overheidsinstellingen van deze expertise gebruik willen maken. Dit levert talrijke duurzame en innovatieve producten op. De beoogde impact op het gedrag van de doorsnee consument blijft echter achter. Duurzame oplossingen blijven doorgaans beperkt tot de niches.

Podium Circulair is in 2014 gestart met studie, overleg, symposia, en met het bouwen van een netwerk van kunstenaars, ondernemers, onderwijs, en overheid. Met als onderliggende vraag hoe kunst, ecologie en economie effectief kunnen samenwerken aan de ontwikkeling van een circulaire samenleving. Vanaf 2014 zijn er acht besloten en dertien open bijeenkomsten georganiseerd over steeds een ander thema zoals bouwen, zorg, landbouw, grondstoffen et cetera. Overall deden daar ongeveer vierhonderd mensen aan mee. Conclusie uit die studie was dat het uitvoeren van concrete projecten uiteindelijk de enige manier is om te laten zien hoe de kunst een cruciale bijdrage levert aan de realisatie van een circulaire, duurzame samenleving. Met bedrijven en overheden zijn contacten gelegd om van die kant de verwachtingen in beeld te brengen. Al deze ervaringen hebben we naast die van anderen gelegd. We concluderen dat er een maatschappelijke vraag is naar inbreng vanuit de kunsten in circulaire projecten. Er is ook deskundigheid en ambitie bij kunstenaars. Bedrijven en overheden zien echter nog te veel onzekerheden om deze in te zetten bij hun investeringen in innovatie. Ook economische of culturele subsidieregelingen vragen om zekerheden over het resultaat en zijn niet ingericht op een trans-disciplinaire, experimentele benadering. Innovatieregelingen zijn vooral gericht op R&D. Culturele regelingen kunnen moeilijk inhaken op het maatschappelijk perspectief.

2. Innovatie en impact

De verbinding van kunst met maatschappelijke vragen moet gericht zijn op innovatie én impact. Dit is complex. Steeds weer moeten grenzen overschreden worden en dat gaat gepaard met angst, twijfels en dilemma's. Die bestrijd je niet met doemscenario's maar met het vormgeven en presenteren van herkenbare, toegankelijke, positieve circulaire successen. Wij staan voor een mindset van delen, overvloed en verbinden. Dat zijn begrippen die conflicteren met het marktdenken waarin schaarste en concurrentie leidend zijn, maar ook met het traditionele beeld van "kunst" als iets dat exclusief en uniek is. Wij scheppen een tussenruimte waarin creatieve, zakelijke en maatschappelijke ideeën vrij stromen en waar mensen nieuwe samenwerkingen aangaan. Zo verrijken wij het publieke domein en scheppen we een voorwaarde voor creatief ondernemerschap, innovatie en ontwikkeling. Wij kiezen voor bewustwording, voor een beweging zijn die partijen verbindt, voor kunst die dat gaat verbeelden. Wij kiezen voor de vaardigheden van kunstenaars om grenzen op te zoeken en te overschrijden én de bereidheid van ondernemers en organisaties die circulaire vorderingen willen maken, om daar gebruik van te maken. De kunstenaar stapt uit zijn 'white cube' en de ondernemer, bestuurder uit de 'comfort zone' van zijn 'core business'.

Ontwerpend onderzoek

Podium Circulair kiest hierbij voor de methode van ontwerpend onderzoeken: brede discussiebijeenkomsten, uitvoering van experimentele projecten, organiseren van manifestaties en van (internationale) samenwerking. We onderzoeken dit aan de hand van een aantal concrete projecten en een programma voor publiek (Proeftuin 2019). De projecten in dit onderzoek moeten interessant en relevant zijn voor zowel de circulaire als de culturele agenda. De projecten moeten ook werkbaar zijn om impact te kunnen genereren. We scheppen hiertoe een jaarlijkse cyclus waarin we zes kansrijke projecten begeleiden van pril idee naar tastbare pilot volgens een open source methode. Dit doen we aan de hand van een breed recruiteringsproces met antennes in alle hoeken van de

samenleving. Deze bieden we een “Speeltuin” waarbinnen we individuele ideeën vertalen naar concrete experimenten en we nieuwe verbintenissen veroorzaken met plekken, organisaties en gemeenschappen. Proeftuin 2019 geeft deze samenwerkingen gestalte in tastbare pilotprojecten en resultaten van projecten waarvan ervaringen en inzichten worden gedeeld. Samen met The Turnclub van Merlijn Twaalfhoven bouwt Podium Circulair aan een open source expertisecentrum rondom “artistieke en creatieve impulsen richting een circulaire economie”.

Vanuit onze filosofie is het niet relevant om formeel onderscheid te maken tussen makers en publiek, beslissers en uitvoerders, eigenaren en gebruikers bij het genereren van creatieve oplossingen. Juist uit de gedeelde verantwoordelijkheid ontstaan nieuwe kansen. Er is wel onderscheid tussen de rollen die in een project vervuld moeten worden. Het stadium waarin een circulair idee verkeert kan per project verschillen. We zien:

- De **pioniers** – deze begeven zich op een onbekend pad, doen iets voor het eerst, verkennen;
- De **bouwers** – deze weten wat er kan, wat ze willen, en willen realiseren, uitbouwen;
- De **communicatoren** – deze willen anderen verbinden, inspireren.

Een project heeft altijd wel een kenmerkende karaktertrek van pionieren, bouwen of communiceren. Dat aspect vormt het uitgangspunt voor de keuze van de partners en de wijze van samenwerking. In de kunst, de techniek of de beleidsontwikkeling worden uiteenlopende werkvormen voor creatieve processen gebruikt. Over een begrip als bijvoorbeeld participatie wordt soms heel verschillend gedacht. Ook over de rol van de kunstenaar: moet hij analyseren, verbeelden, aan de kaak stellen, inspireren? Het kan allemaal en meer. Om focus aan te brengen in een project vragen we de partners of het gaat om:

- Het blootleggen van de **identiteit** van een object, een activiteit, een plek;
- Het tonen van het belang van het verhaal, de **urgentie**;
- Het verbreiden en verbreden van het concept, toegankelijk maken, **herkenbaarheid**;
- Het ontwikkelproces versnellen, **synergie** opzoeken;
- De **meerwaarde** van de circulaire oplossing verbeelden;
- De complexiteit managen, angst en hoop aankunnen, **vertrouwen** kweken.

Bij elk antwoord kan een specifieke kunstvorm of combinatie daarvan naar voren komen als mogelijk interessant voor deze casus. Op grond van ervaringen zien we daarbij de mogelijke verbinding met:

- **identiteit**: beeldende kunst, performance
- **urgentie**: drama, verhalen, design
- **herkenbaarheid**: theater
- **synergie**: dans, muziek
- **meerwaarde**: performance
- **vertrouwen**: poëzie.

Uiteindelijk gaat het allemaal om de productie van de impact. Dit ontstaat niet vanzelf, niet uit artistieke overtuiging of idealisme alleen. Impact vraagt ook om analyse, focus, keuze van de doelgroep. Van elk event zal een deelnemer iets mee naar huis nemen, iets fysieks of spiritueels, iets wat aanleiding geeft en inspireert tot een vervolg, tot een eigen invulling.

3. De PROEFTUIN 2019

Podium Circulair gaat dit ontwikkeltraject ook benutten om de mogelijkheden te onderzoeken voor een driejaarlijkse manifestatie in de context van het Van Gogh National Park. Bij dit voorgenomen Van Gogh-festival hoort wat ons betreft de wisselwerking tussen kunst en circulaire economie centraal te staan. Wij gaan ervan uit dat wij binnen afzienbare tijd afspraken kunnen maken over samenwerking en de te hanteren programmatische en organisatorische uitgangspunten. We revitaliseren en koesteren hierbij een uniek Brabantse legaat voor de wereld in de vorm van De Kleine Aarde die de onlangs overleden pionier Sietze Leeftang in de jaren zeventig te Boxtel in de voorhoede van de Club van Rome ontwikkelde.

Op basis van nieuw ontwikkelend ontwerp kijken we niet zozeer naar het verleden, maar vooral naar de toekomst. Op welke wijze kunnen we onze verbeeldingskracht voor de komende generaties effectief inzetten voor een betere leefomgeving en kwaliteit van leven voor alle soorten biodiversiteit met kroonjuwelen als aarde, water en lucht? Het is weinig zinvol om miljoenen te besteden aan het aankopen van enkele werken van Vincent, hoe belangrijk ook, als we niet ook landschap en samenleving van zijn gedroomde Brabant geïnspireerd ontwikkelen en doorgeven. Daarvoor hebben we, net zoals Vincent deed, artistieke verbeelders nodig die ons in een veelheid van disciplines anders naar de werkelijkheid leren kijken. Dit schept ruimte en inzicht voor deelnemers, ondernemers en publiek om de aldus zichtbaar gemaakte waarden te ondersteunen en op hun beurt weer ontwikkelend in te zetten in een samenleving die vertrouwt op eigen, circulaire kracht.

Kunstenaars zijn niet alleen essentieel voor de aanzetten, de kiemen, van nieuwe ontwikkelingen. Ze zijn ook onmisbaar om de resultaten daarvan telkens, als stappen in een lang proces, voor een breed publiek zichtbaar te maken. We hebben met andere woorden ook behoefte aan iconische beelden, die in één oogopslag duidelijk maken waar we staan en wie we zijn. In de aanloop naar de Landschapstriënnale in het najaar van 2020, die we kunnen beschouwen als een eerste try-out van een toekomstig t - volledig duurzaam georganiseerd - Van Gogh-festival, voeren we onder de noemer Proeftuin 2019 maximaal een zestal kleine projecten uit met als doel om heel concreet een aantal vragen rond circulaire economie en cultuur in Brabant te onderzoeken en de resultaten ervan te valideren.

Deze projecten brengen we over een half jaar bij elkaar in een programma, Proeftuin 2019, en we zetten daar producties van anderen naast en gaan reflecteren, analyseren en concluderen. De focus van deze eerste editie ligt op circulariteit in de landbouw en natuur, omlijst met een randprogramma waarin onderwerpen als energie en water, voedsel en verspilling, klimaat en bodemgesteldheid aan de orde komen.

Dit alles doen we met behulp van acteurs, van performers, dichters en kunstenaars, kortom de makers. Immers, voor de ontwikkeling van meer kennis en innovatie is creativiteit nodig. Nieuwe gedachten, ideeën, processen en voorstellingsvermogen. Daar staan de kunstenaars borg voor. Maar dit alles vooral ook in samenwerking met ondernemers, boeren, producenten en andere duurzame en ondernemende initiatieven. De combinatie met de kunsten zorgt voor een grotere maatschappelijke acceptatie. *En last but not least betekent deze vorm van samenwerking voor de kunstenaars, de makers, een nieuwe volwassen bron van inkomsten.*

Merlijn Twaalfhoven, onder andere oprichter van de Turnclub, is gevraagd het programma van de Proeftuin 2019 mede vorm en inhoud te geven. Deze componist en theatermaker houdt een pleidooi om kunst buiten de zaal en sokkel te laten zien. Buiten de gewone kaders zou kunst zoveel meer impact kunnen hebben: buiten, in de stad, tussen mensen. Ontmoetingskunst dus of 'community-art'. Kunstenaars leggen zich toe op verbeelding, het vinden van diepere waarden en scherp observatievermogen. Niet het geven van pasklare antwoorden, maar het stellen van betere vragen is hun specialisme. Zij zijn meester in het tastbaar en ervaarbaar maken van een mogelijke toekomst. Het zijn experts in verwondering. Experimenteren is hun natuur, in elke mislukking zien zij een nieuwe kans. Zij doorbreken systeemgrenzen en ingesleten patronen. Ze verbinden subjectieve observaties aan feiten en hebben de flexibiliteit om op een nieuwe manier naar een situatie te kunnen kijken. Zij scheppen een autonome ruimte waarin het niet-tastbare en het onzekere niet griezelig meer is maar betekenis krijgt. Om hierin te kunnen groeien heeft Merlijn de Turnclub opgericht, een open netwerk waarmee we nauw samenwerken. Zo zijn we gezamenlijk verantwoordelijk voor de organisatie van het open source expertisecentrum.

Podium Circulair en The Turn Club brengen hier een rijk netwerk aan partner-organisaties in. In eerste plaats is het een netwerk van mensen, verhalen en ervaringen die we samen met de partnerorganisaties delen en verspreiden door middel van een gerichte communicatiestrategie. Zichtbaarheid en vindbaarheid gaan hand in hand met uitbreiding en groei van het netwerk en de expertise die daarin aanwezig is.

Voorafgaand aan Proeftuin 2019, een stappenplan

3.1 Concrete onderzoeksvragen

- PC heeft een rijkdom aan ervaring, contacten en (pilot)projecten. Hoe kunnen we deze ervaring delen met nieuwe, prille ideeën en initiatieven en hen een vruchtbare bodem te bieden?
- Onderzoek wat mogelijke inkomensstromen zijn voor een gezond financieel dekkingsplan na 2019
- In hoeverre kun je het succes van behaalde resultaten inzetten als open source
- Hoe rekruteer je potentieel en hoe ontwikkel je uit dat potentieel nieuwe ideeën
- Hoe interesseer je nieuwe partners voor dat idee. Matchmaking tussen idee en partner.

3.2 Concrete voorwaarden

- Projecten/methodiek moet herbruikbaar zijn voor volgende projecten
- Matchmaking tussen projecten, ideeën en betrokken kunstenaars moet uitwisselbaar zijn tussen Podium Circulair en de Turnclub

- We maken gebruik van elkaars kanalen (Nieuwsbrieven, Websites) om bijeenkomsten te communiceren

3.3 Op weg naar een Proeftuin 2019

- Kunsten worden ingezet om de ideeën te realiseren
- Benoemen van de experts, de meesters, bij het ontwikkelen van Proeftuin 2019.
- Ontwikkelen van de methode (Turnclub)
- 6 projecten van makers (kunstenaar, idealist, of ondernemer) worden geselecteerd, die hun droom willen verwezenlijken. Begeleiding door Merlijn om hun droom zo te verbeelden dat door haar artistieke kwaliteit eens respons wordt opgeroepen en verlangen tot samenwerking bij de deelnemers.

4. Proeftuin 2019

Programma Proeftuin 2019

Proeftuin 2019 brengt meesters, makers en een netwerk van betrokkenen samen om een match te realiseren tussen dromen en werkelijkheid. Het netwerk van betrokkenen bestaat uit Babyboomers met ervaring en netwerk, Generatie 2000 en Personen die verbonden zijn aan een specifieke plek. De hoofdlijnen van het programma zien er als volgt uit:

- 4.1 Presentaties van voorstellingen, performances, inleidingen, interactieve debatten, enz, van een zestal “makers” Deze makers zijn de innovators (kunstenaar, idealist of ondernemer) die hun droom willen verwezenlijken. Door Merlijn worden zij begeleid om in lijn met het programma hun droom zo te verbeelden dat deze artistieke kwaliteit heeft en daarmee respons oproept en verlangen tot samenwerking bij de deelnemers. De performance is -deels- interactief. Makers zijn personen die dromen en verhalen vertellen over de rol en de interventie van kunst in relatie tot een duurzame samenleving. Proeftuin 2019 biedt ruimte, begeleiding en inspiratie om makers, betrokkenen, experts bijeen te brengen en om voortgang te realiseren in de dromen van de makers.
- 4.2 Presentaties van geslaagde voorbeelden van samenwerking tussen kunstenaars, idealisten en ondernemers. Lees verder hoofdstuk 5.
- 4.3 Proeftuin 2019 heeft ook een interactief platform voor leveranciers en afnemers van festivalfaciliteiten waarmee culturele festivals hun eigen bedrijfsvoering kunnen verduurzamen, lees verder paragraaf 5.6.
- 4.4 Een open podium ontwikkelaars om elkaar te kunnen ontmoeten en ervaringen te delen.
- 4.5 TEDx talks

5. Podium Circulair projecten tijdens Proeftuin 2019

Project 1

De Kleine Aarde wordt groot. Kansen en mogelijkheden voor circulaire revitalisering van De Kleine Aarde als de iconische site (i.s.m. het Collectief De Kleine Aarde te Boxtel en Matthijs Bosman)

Project 2

Hoe kunnen we klimaatverandering rijmen? Een poëtische regionale klimaatconferentie als

aanzet tot bewustwording en draagvlak voor handelen (i.s.m. Dicht Slam Rap te Boxtel).

Project 3

De ontwikkeling van nieuwe circulaire ketens van inlands populierenhout in het coulisselandschap van Vincent met betrekking tot duurzaam bouwen en de reductie van CO2-emissie (i.s.m. de firma Peppelhout).

Project 4

Van marginaal naar lekker. Verkenning naar de mogelijkheden om een marginaal landbouwgebied van 30 hectare te transformeren tot een natuurinclusief voedselbos (i.s.m. terreinbeheerder van De Margriet).

Project 5

Biophilia & biomimicry: de natuur als inspiratiebron voor (social) design. Ontwerpend onderzoek naar de toepassing van natuurlijke processen en materialen in kunst en samenleving (i.s.m. het energietransitieproject ECCO van Het Groene Woud en de Landschapstriënnale 2020)

Project 6

De festivallisering van de wereld kan ook duurzaam. Onderzoek naar duurzaamheid niet als "asset" maar als belangrijkste doelstelling van het Van Gogh-festival. Met andere woorden: het festival is niet alleen een podium voor de presentatie van duurzaamheid, maar is tevens een zelfstandige proeftuin op het gebied van circulaire festivals. Wat zijn de kansen en mogelijkheden om onze expertise, die we de komende jaren gaan uitbouwen, internationaal in te zetten voor meer duurzame festivals waarmee we niet alleen grote groepen jongeren kunnen bereiken maar ook een eigen verdienmodel kunnen ontwikkelen (i.s.m. de Turnclub van Merlijn Twaalfhoven).